

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในครั้งนี้ มีทฤษฎี แนวความคิด งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. ทฤษฎีการควบคุม
2. ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง
3. ทฤษฎีการเสริมแรงที่แตกต่างกัน
4. ทฤษฎีไร้ระเบียบ
5. แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับยาเสพติด
6. แนวความคิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน
7. ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory)

ทฤษฎีการควบคุมจะมองว่า การเบี่ยงเบนเป็นเรื่องปกติ เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติจะมีความชั่วร้ายอยู่ในตัว สังคมจึงต้องมีหน้าที่ที่จะเข้ามาควบคุม ดังนั้นการที่บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมได้นั้น ก็เนื่องมาจากมีการควบคุมทางสังคมอยู่เหนือปัจเจกชน พฤติกรรมเบี่ยงเบนจะเกิดขึ้นได้เมื่อการควบคุมทางสังคมเปราะบางหรือถูกทำลายลง แต่เมื่อใดที่การควบคุมนั้นมีความเข้มแข็ง พฤติกรรมเบี่ยงเบนก็จะไม่เกิดขึ้น (อ้างถึงใน อัณณพ ชูบำรุง, 2537 : 102)

ตามแนวความคิดจากทฤษฎีการควบคุม เรคเลส (Walter C. Reckless, 1967 : 522) ได้สร้างทฤษฎีการยับยั้ง (Containment Theory) ขึ้น จากการมองว่าคนเราอยู่ในสังคมของการเลือก ดังนั้นเราสามารถที่จะเลือกในการยอมรับหรือปฏิเสธกฎหมาย นั้นหมายความว่า ไม่ใช่ทุกคนที่จะเลือกทำผิดกฎหมาย ภายใต้สภาพสังคมเดียวกัน คนๆ หนึ่งอาจเลือกที่จะกระทำผิดกฎหมาย ในขณะที่อีกคนหนึ่งเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกกฎหมาย

เรคเลส (Reckless, 1967 : 621) ได้กล่าวถึงอิทธิพล 2 แบบ ที่มีส่วนในการป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน คือ การยับยั้งภายใน (Inner Containment) และการยับยั้งภายนอก (Outer Containment) โดยยึดถือสมมติฐานที่ว่า การยับยั้งภายในที่เข้มแข็ง และการยับยั้งภายนอกที่มีพลังสูง จะเป็นสิ่งขวางกั้นไม่ให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

การยับยั้งภายใน ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยสิ่งที่เราเรียกว่า องค์ประกอบของความเป็นตัวตน (Self Components) เช่น การควบคุมตนเอง การมีแนวคิดที่ดี การมีจุดหมายปลายทาง ความเข้มแข็งของจิตสำนึก ความมีสติ ความอดทนต่อสิ่งชั่วร้าย ความรับผิดชอบ การมีจุดหมายปลายทาง ความสามารถหาสิ่งทดแทนที่จะทำให้เกิดความพอใจ ความสามารถหาเหตุผลลดความตึงเครียดได้ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นตัวกำหนดภายในจิตใจ ในขณะที่การยับยั้งภายนอกจะหมายถึง ปัจจัยทางสังคมที่ทำให้คนประพฤติอยู่ในขอบเขต ประกอบด้วย ปรกาศทางศีลธรรม ความเข้มแข็งของสถาบันที่ส่งเสริมในเรื่องแนวทางพฤติกรรม เป้าหมาย และความมุ่งหวังแห่งชีวิต รวมไปถึงกิจกรรมที่มีเหตุผล การมีโอกาสดำเนินการยอมรับนับถือ การมีเอกลักษณ์และมีสิ่งที่เหมาะสม (อัณณพ ชูบำรุง, 2537 : 102)

ทฤษฎีการยับยั้งนี้ ชี้ให้เห็นถึงข้อกำหนดของพฤติกรรมที่อยู่ในระเบียบแบบแผนที่จะต่อต้านการเบี่ยงเบนและปฏิบัติตามกฎระเบียบความคาดหวังของสังคม โดยกล่าวได้

ว่าการยับยั้งภายนอกและภายในจะเป็นแกนสำคัญที่จะคอยป้องกันและแรงดึงดูดจากสภาพสังคมและภายในสภาพจิตใจของเขา

แต่ทฤษฎีนี้ยังมีจุดอ่อนคือ ไม่สามารถอธิบายอาชญากรรมได้ทุกชนิด ไม่อาจอธิบายการกระทำผิดที่เกิดจากแรงผลักดันภายใน เช่น ความวิตกกังวล ความกลัว ประสาทหลอน และไม่อาจอธิบายการกระทำผิดที่เกิดจากความบกพร่องทางกายภาพ เช่น สมรรถภาพการ หรือการเป็นลมบ้าหมู เป็นต้น และไม่อาจอธิบายการกระทำผิดที่บางสังคมเห็นเป็นพฤติกรรมธรรมดา เช่น บางแห่งในแอฟริกาเหนือ และบางประเทศในตะวันออกกลาง ที่มองว่าการใช้กัญชาเป็นเรื่องปกติ ก็ไม่สามารถนำเอาทฤษฎีนี้มาใช้ได้

แคปแลน (Kaplan, 1980 : 6 - 7) นักสังคมวิทยาอีกท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลขาดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ โดยปกติคนเราจะมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามกฎ ก็ต่อเมื่อเขามีความสามารถที่จะบรรลุให้ถึงเป้าหมายได้ หากมีความผิดพลาดในการปฏิบัติก็จะก่อให้เกิดทัศนคติในทางลบต่อตนเอง และจะปฏิเสธสิ่งต่างๆ ที่กลุ่มตั้งขึ้น และเมื่อบุคคลมีภูมิหลังที่จะก่อให้เกิดทัศนคติไปในทางลบ จะทำให้เขาเลือกที่จะเข้ากลุ่มที่มีทัศนคติไปในทางลบเช่นกัน

งานของ แคปแลน (Kaplan, 1980 : 13) จะอยู่บนฐานความคิดที่ว่า บุคคลที่มีประสบการณ์ที่ดีก็จะมีทัศนคติต่อตนเองไปในทางบวก ในขณะที่เดียวกันถ้ามีประสบการณ์ที่ไม่ดีก็จะมีทัศนคติต่อตนเองไปในทางลบ บุคคลที่มีประสบการณ์แต่หนหลังอยู่ในกลุ่มที่ยอมรับค่านิยมที่ตรงกันข้ามกับค่านิยมของบุคคลทั่วไป ก็จะมีโอกาสพัฒนาทัศนคติต่อตนเองไปในทางลบด้วย ซึ่งบุคคลที่มีทัศนคติต่อตนเองเช่นนี้ นอกจากจะไม่มีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามกฎทั่วไปของสังคมแล้ว ยังมีแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงกฎหรือทำลายกฎต่างๆ ของสังคมอีกด้วย

การมีทัศนคติต่อตนเองในทางที่ดี หรือการมีแรงจูงใจที่จะสร้างเกียรติภูมิแห่งตน (Self - Esteem Motive) นั้น แคปแลน (Kaplan, 1980 : 8) มองว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ ที่คนเราจะพยายามมีทัศนคติต่อตนเองไปในทางบวกให้มากที่สุด ขณะเดียวกันก็พยายามที่จะลดทัศนคติที่มีต่อตนเองในทางลบ ซึ่งทัศนคติที่มีต่อตนเองเหล่านี้จะเกิดขึ้นในวัยเด็ก โดยเด็กจะมีการประสานความต้องการของตนเองกับผู้ใหญ่เข้าด้วยกัน และพยายามที่จะทำในสิ่งที่ทำให้คนอื่นพึงพอใจหรือชื่นชอบ ในขณะที่เดียวกันก็จะพยายามลดในสิ่งที่ทำแล้วคนอื่นไม่พอใจ .

แต่อย่างไรก็ตาม ทุกคนไม่สามารถที่จะสร้างทัศนคติในทางบวกให้กับตนเอง หรือมีแรงจูงใจที่จะสร้างเกียรติภูมิแก่ตนได้ เนื่องจาก

1. มองว่าตนเองล้มเหลวที่จะทำเรื่องดีๆ หรือมีคุณลักษณะที่ดี
2. มองว่าตนเองไม่สามารถเป็นที่รักของบุคคลรอบข้างได้
3. เป็นผู้มีมีความล้มเหลวในการที่จะป้องกันตนเอง หรือหลีกเลี่ยงตนเองจากความผิดพลาดต่างๆ

ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ตัวนี้ เป็นปัจจัยที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม เกิดจากการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว ระดับแรงดลใจในตนเอง และแบบแผนที่จะปกป้องตนเอง

จากงานวิจัยของ แคปแลน (Kaplan, 1976) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติที่มีต่อตนเองที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน พบว่า เด็กที่มีความรู้สึกว่าตนเองต่ำต้อย (Self Derogation) เช่น ไม่มีความภาคภูมิใจในตัวเอง รู้สึกว่าทำผิดพลาดอยู่เสมอ รู้สึกว่าตนเองไม่มีประโยชน์ เป็นต้น หรือกล่าวได้ว่าเป็นทัศนคติที่มีตนเองในทางลบ จะมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน จากการเก็บข้อมูลเด็กมัธยมที่โรงเรียน Houston พบว่า เด็กที่รู้สึกต่ำต้อย ไม่มีประโยชน์ จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น หนีโรงเรียน ใช้สารเสพติด ทำลายข้าวของคนอื่น เป็นต้น

สำหรับแนวคิดของ Travis Hirschi (1969 : 61) มองว่าการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลมาจากความผูกพันของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสังคม มีความอ่อนแอลง กล่าวอีกอย่างได้ว่า Control Theory มีข้อเสนอหลัก (Postulate) อยู่ที่ว่า ถ้าความผูกพันของบุคคลที่มีต่อสังคมลดน้อยลง ก็จะทำให้บุคคลมีโอกาสหรือมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดมากขึ้น

ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory) นี้มีประเด็นหลักอยู่ที่ความผูกพันทางสังคม (Social Bond) ซึ่งความผูกพันนี้เป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องมีต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะต่อมาตรฐานความประพฤติว่า ความประพฤติเช่นใดเป็นความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งความผูกพันทางสังคมนี้ ได้แก่

1. ความรู้สึกผูกพัน (Attachment)
2. ความยึดมั่น (Commitment)
3. ความเกี่ยวข้อง (Involvement)
4. ความเชื่อ (Belief)

1. ความรู้สึกผูกพัน (Attachment) หมายถึง ความรู้สึกผูกพันหรือความรับผิดชอบชั่วดี (Superego or Consciences) อันเป็นความรู้สึกที่มีการคำนึงถึงผลประโยชน์ของบุคคลอื่น หรือของสังคมส่วนรวมมากกว่าตนเอง (Hirschi, 1969 : 17 – 19) ดังนั้นความรู้สึกผูกพันของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ส่งให้บุคคลรู้สึกเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้ควบคุมไว้ ซึ่งความรู้สึกผูกพันนี้อาจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการควบคุม Hirschi (1969) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของความผูกพันไว้ว่า เป็นเรื่องของการรับเอาบรรทัดฐานของสังคมไว้ในตัวบุคคล มันจึงมีลักษณะของความมีศีลธรรมและจริยธรรมแฝงอยู่ เพราะเป็นความรู้สึกที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มันจึงเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิด

Hirschi (1969) ได้ศึกษาว่า มีแหล่งของความรู้สึกผูกพันอยู่ 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ บิดามารดา โรงเรียน และเพื่อน ที่จะมียุทธพลต่อการระงับยับยั้งไม่ให้เด็กกระทำผิด ซึ่งความผูกพันดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา (Attachment to Parents)

Hirschi (1969 : 83) มองว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดาจะมีโอกาสที่จะกระทำผิดได้น้อย เพราะต้องใช้เวลาส่วนมากอยู่กับบิดามารดา อันเป็นองค์ประกอบย่อยอันหนึ่งในการป้องกันการกระทำผิด ในขณะที่เดียวกันถ้าชีวิตในครอบครัวไม่มีความสุข เด็กก็จะออกมานอกบ้าน ซึ่งนำไปสู่การกระทำผิดได้

นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ยิ่งเด็กวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบิดามารดามากเท่าไร ก็จะมี ความผูกพันและยึดถือบิดามารดามากขึ้น และการทำความผิดก็จะลดต่ำลง และเมื่อเด็กมีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดามาก เด็กวัยรุ่นก็จะยิ่งผูกพันกับความคาดหวังของผู้ปกครองมากขึ้นตามไปด้วย และจะมีผลให้เด็กผูกพันกับการยอมรับในกฎระเบียบของสังคมต่อไป

ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน (Attachment to School)

Hirschi (1969 : 132) พบว่า เด็กที่ไม่ชอบโรงเรียนหรือปฏิเสธกฎเกณฑ์ของโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะประพฤติผิดได้ง่าย และพบว่าเด็กนักเรียนชายที่ไม่ค่อยสนใจต่อความความคิดของครูที่คิดเกี่ยวกับตัวเขา เด็กนักเรียนนั้นก็จะมีโอกาสกระทำผิดได้มากกว่า

ความรู้สึกผูกพันต่อเพื่อน (Attachment to Peer)

Hirschi (1969 : 66-74) ได้เสนอว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความผูกพันต่อเพื่อนมาก จะกระทำผิดน้อยลง จากการสำรวจนักเรียนในระดับมัธยมปลายที่ Contra Costa Country ใน California จำนวน 4,000 คน พบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมักจะไม่ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น (เพื่อน) ในขณะที่เด็กที่มีความประพฤติดีจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผูกพันกับเพื่อน ในขณะที่เดียวกันก็มีการศึกษาที่ให้ผลตรงกันข้าม เช่น Richard R. Korn และ Lloged W. McCorkle (1959), Mauzafer Sherif และ Carolyn Sherif (1964) และ Hindelang (1973) ที่ค้นพบว่า เด็กที่มีความรู้สึกผูกพันกับเพื่อนที่กระทำผิด จะทำให้เขาก็มีโอกาที่จะกระทำผิดด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม Hirschi (1969 : 19) ได้กล่าวว่า ความรู้สึกผูกพันต่อผู้อื่นเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งหรือลักษณะหนึ่งของการควบคุมตัวบุคคลเท่านั้น ดังนั้นย่อมหมายความว่า ยังมีตัวประกอบอื่นอีกที่มีส่วนในการควบคุมตัวบุคคล ความผูกพันกับเพื่อนกับผลประโยชน์ที่ได้รับหากปฏิบัติตามกฎ (Stakes in Conformity) ว่าถ้าบุคคลได้รับผลประโยชน์น้อย จะนำไปสู่การเข้ากับกลุ่มที่กระทำผิด และนำไปสู่การกระทำผิดได้ ในทางตรงข้ามการคบกับบุคคลที่กระทำผิดก็จะมีผลให้บุคคลนั้นได้รับผลประโยชน์ในการปฏิบัติตามต่ำ ซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมทำความผิดได้

2. ความยึดมั่น (Commitment) Becker (1960 : 35 – 36) ได้ให้ความหมายของความยึดมั่นว่า ประการแรก บุคคลอยู่ในฐานะที่ต้องตัดสินใจถึงผลการกระทำใดการกระทำหนึ่ง ทั้งที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำนั้น ประการที่สอง บุคคลนั้นจะต้องอยู่ในฐานะที่จะเลือกกระทำตามลำดับความสำคัญก่อน และประการสุดท้าย บุคคลจะต้องระมัดระวังและคำนึงถึงผลที่จะเกิดจากการตัดสินใจของเขา

นั่นย่อมหมายความว่า บุคคลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม บุคคลก็จะปฏิบัติตามกฎระเบียบเหล่านั้น แต่ถ้าปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมแล้วให้ผลประโยชน์น้อยกว่าสิ่งต่างๆ ที่เขาลงทุนไป เขาจะไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น นั่นคือ ก่อนการตัดสินใจที่จะกระทำผิดก็จะมีใครไตร่ตรองมาแล้วเช่นกัน (Hirschi, 1969 : 20 – 21) กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า คนเราทำอะไรย่อมหวังผลกำไรหรือผลประโยชน์ที่ได้รับ (Krohn and Massey, 1980 : 531) และจะไม่ตัดสินใจทำในสิ่งที่จะต้องเลือกหรือลงทุนอย่างไม่สมเหตุผล อย่างไรก็ตาม การคิดคำนึงถึงผลได้ผลเสียไม่ใช่เป็น

เพียงการคำนึงถึงเพียงแคปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังรวมเอาอนาคตไว้ด้วย หากมนุษย์คิดถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตที่คุ้มค่าแล้ว มนุษย์ก็จะยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบในปัจจุบันด้วย กล่าวคือ เมื่อเด็กมีความคาดหวังว่าจะได้รับความสำเร็จหรือความก้าวหน้า ก็จะมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามบรรทัดฐานหรือกฎระเบียบที่สูงกว่าเด็กที่ไม่มีความคาดหวัง (Glaser, 1974 : 94)

จากการศึกษาของ Hirschi (1969 : 132) พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างการไร้ความสามารถในการเรียน นำไปสู่การเรียนที่ไม่ดี และจะนำไปสู่การไม่ชอบโรงเรียน ซึ่งจะมีผลต่อการปฏิเสธอำนาจหรือความถูกต้องหรือการควบคุมของโรงเรียน และนำไปสู่การกระทำผิดในที่สุด

สรุปได้ว่า การที่บุคคลมีความรู้สึกยึดมั่นอยู่กับแบบแผนบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับ ก็จะช่วยให้ยั้งหรือยับยั้งไม่ให้บุคคลกระทำผิดได้

3. ความเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับของนักเรียน ก็คือ กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมของโรงเรียนในเรื่องเกี่ยวกับวิชาการและเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับวิชาการ โดย Hirschi (1969 : 187) มองว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้งในด้านวิชาการ เช่น การทำบ้าน และไม่เกี่ยวกับวิชาการ เช่น เล่นกีฬา ถ้านักเรียนทุ่มเทเวลาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้งสองด้านแล้ว ก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดต่ำ กล่าวคือ กิจกรรมทั้งสองด้านของโรงเรียน มีค่าสหสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด การทุ่มเทเวลาให้กับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบของสังคม เช่น กีฬา ดนตรี หรือกิจกรรมในโรงเรียนต่างๆ จะทำให้เขาไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะทำความผิดได้

จากบทความของ Sutherland (1956 : 37) ได้กล่าวถึงอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นว่า สามารถอธิบายถึงความแตกต่างของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมได้ว่า วัยรุ่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมมีโอกาสและมีความพอใจในการทำกิจกรรมหรือสันทนาการ มากกว่าวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม

4. ความเชื่อ (Belief) ในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อนี้ Hirschi (1969, : 23) ไม่เชื่อว่าจะมีวัฒนธรรมย่อยของผู้กระทำผิด (Delinquency Subculture) กล่าวคือ ทฤษฎีการควบคุมของ Hirschi ยึดถือว่ามีแบบค่านิยมที่ใช้ร่วมกันอยู่ในกลุ่มหรือสังคม แม้จะมีการล่อง

ละเมิดบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้นการกระทำผิดจึงมิได้มีผลมาจากการมีความเชื่อที่จะต้องการกระทำผิด แต่การกระทำผิดมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้หากขาดความเชื่อที่ห้ามกระทำผิด

ตามแนวคิดของ Hirschi มองว่า การมีความเชื่อหรือเชื่อถ้อยยอมรับบรรทัดฐานกฎเกณฑ์ของสังคม ก็คือ การยอมรับหรือมีความเชื่อต่อความหมายในทางไม่เห็นด้วยการละเมิดกฎหมาย เมื่อบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม คือ การให้ความหมายที่ยึดถือร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นการละเมิดกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม ก็คือ การละเมิดความหมายที่ใช้ร่วมกันในสังคม หรือการกระทำอะไรที่ตรงข้ามกับความประสงค์หรือเจตนารมณ์ และความคาดหวังของคนอื่นๆ ในสังคม

ความผูกพันทางสังคมทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาข้างต้น มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด และแต่ละองค์ประกอบต่างก็ส่งผลกระทบให้เกิดการกระทำผิดอย่างเป็นอิสระต่อกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อกัน เช่น ความรู้สึกผูกพันกับการยึดมั่น เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาที่มีผลมาจากการที่เขาไม่มีความรู้สึกผูกพันกับผู้ปกครองและเพื่อน หากเด็กวัยรุ่นนั้นมีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดาและเพื่อน ก็จะทำให้เขาอุทิศตัวเองไปกับการศึกษา และการกระทำที่เป็นที่ยอมรับ จะเห็นได้ว่าความรู้สึกผูกพันจะส่งผลให้เด็กยึดมั่นในบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการควบคุมของ Hirschi (อ้างถึงใน อรรถนพ ชูบำรุง, 2537 : 100 – 101) ก็มีผู้กล่าวว่ายังมีจุดอ่อนอยู่ตรงที่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อความกดดันที่เกิดขึ้นภายในชนชั้น ประสพการณ์ในโรงเรียน และลักษณะอื่นๆ ในสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความผูกพันที่มีต่อสังคม เช่น เด็กนักเรียนที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจหรือประสบสิ่งเลวร้ายในสังคม ย่อมจะบกพร่องต่อข้อผูกพันอื่นๆ แม้จะมาจากครอบครัวที่อบอุ่นก็ตาม

Krohn และ Massey (1980) พบว่า องค์ประกอบของความผูกพันที่มีต่อสังคมทั้ง 4 ด้าน สามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่มีความรุนแรงน้อยได้ดีกว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่มีความรุนแรงมาก และพบว่า ความยึดมั่น (Commitment) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเบี่ยงเบนของชายได้ดีกว่าหญิง

Marcos (1986) ตั้งข้อสังเกตว่า ทฤษฎีการควบคุมดั้งเดิมของ Hirschi ขาดมนโหนกที่ชัดเจนและไม่มีแบบแผนของเหตุผลที่ชัดเจนลงไป ความรู้สึกผูกพันของ Hirschi เป็นไปในด้านกว้าง ซึ่งจะรวมไปถึงความรู้สึกและพฤติกรรมที่ผูกพันอยู่กับบิดา

มารดา โรงเรียน และเพื่อน โดยเฉพาะในส่วนของความผูกพันกับเพื่อน Hirschi พบว่า ความผูกพันกับเพื่อนจะช่วยลดการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ในขณะที่ Hindelang (1973) กลับพบผลในทางตรงข้าม นอกจากนี้ความผูกพันของ Hirschi ก็ไม่ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างความผูกพันของเด็กกับบิดามารดาที่เคารพกฎหมายกับบิดามารดาที่ละเมิดกฎหมาย

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory) เกิดจากแนวความคิดของ Sutherland โดยมีจุดสนใจคล้ายคลึงกับ Merton ในการพยายามอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า สภาพแวดล้อมของสังคมมีผลกระทบต่อบุคคลในสังคมได้อย่างไร แต่จะแตกต่างกันที่จุดวิเคราะห์ของ Merton มุ่งเน้นไปที่ระดับสังคม ในขณะที่ Sutherland เน้นไปที่การวิเคราะห์ในระดับบุคคล (อ้างถึงใน ปะภาสี สุขทรศนีย์, 2536)

หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า สภาพแวดล้อมของสังคมมีผลกระทบต่อบุคคลในสังคมได้อย่างไร โดยมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมอนุโลมตาม เป็นการวิเคราะห์ในระดับบุคคลว่า ทำไมบางคนจึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ในขณะที่บางคนไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่ง Sutherland (1954) ได้มีข้อเสนอพอที่จะสรุปได้ ดังนี้

1. พฤติกรรมการประกอบอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ เกิดจากการกระทำระหว่างกันอย่างเป็นกระบวนการ

2. การประกอบอาชญากรรมได้จากการเรียนรู้ เกิดจากการกระทำระหว่างกันอย่างเป็นกระบวนการ

3. หลักสำคัญในการเรียนรู้ที่จะประกอบอาชญากรรมนั้น จะเรียนรู้จากกลุ่มปฐุมภูมิ กล่าวได้ว่า รากฐานของการประกอบอาชญากรรมหรือการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เช่น กลุ่มเพื่อน

4. ในกระบวนการเรียนรู้ที่จะประกอบอาชญากรรมนั้น จะประกอบไปด้วยแรงจูงใจต่างๆ เช่น แรงจูงใจ แรงขับ การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง และทัศนคติที่จะเลือกในทิศทางที่จะประกอบอาชญากรรม

5. ทิศทางของแรงจูงใจหรือแรงขับ จะถูกเรียนรู้จากความพอใจหรือไม่พอใจในกฎหมาย ซึ่งบุคคลทั้งหลายอาจเรียนรู้เหตุผลในการละเมิด หรือปฏิบัติตามกฎหมาย หรือบรรทัดฐาน ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นยึดถือนิยามแบบใดมากกว่ากัน

6. บุคคลจะกลายเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้เพราะยึดถือนิยามความหมายที่ละเมิดกฎหมาย มากกว่ายึดถือการนิยามที่ต่อต้านการละเมิดกฎหมาย ซึ่งข้อนี้เป็นหลักพื้นฐานของทฤษฎี

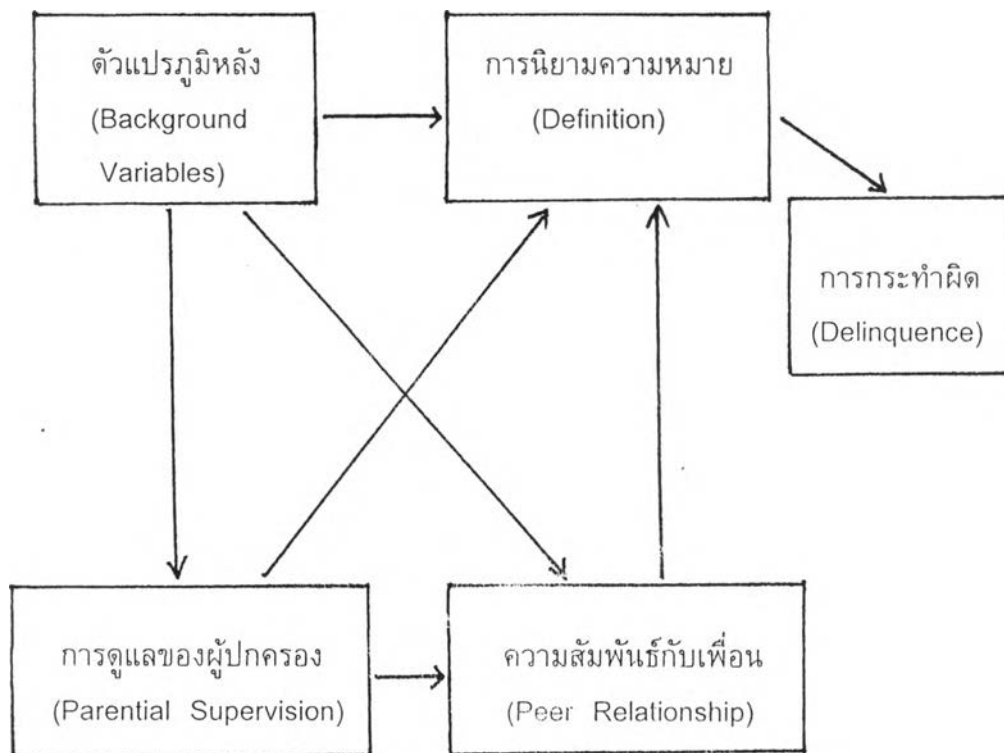
7. ในการคบหาสมาคมที่แตกต่าง อาจแปรเปลี่ยนไปตามความแตกต่างในแง่ความถี่ (Frequency) ระยะเวลา (Duration) ลำดับก่อน – หลัง ความเข้มข้น (Intensity) ในความสัมพันธ์

8. กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกระทำผิดมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการกระทำผิด และรูปแบบการต่อต้านการกระทำผิด ซึ่งกลไกต่างๆ เหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

9. ในขณะที่พฤติกรรมการประกอบอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการหรือค่านิยมทั่วไป แต่ไม่สามารถอธิบายได้จากความต้องการหรือค่านิยมทั่วไป เพราะพฤติกรรมปกติแสดงออกมาซึ่งความต้องการและค่านิยมอย่างเดียวกัน เช่น โจรต้องการเงินจึงขโมย คนทั่วไปก็ต้องการเงิน แต่ทำงานโดยอาชีพสุจริต ดังนั้นจึงไม่สามารถกล่าวหาว่าความต้องการเงินทำให้คนเป็นโจร เพราะคนส่วนมากก็ต้องการเงินเช่นกัน

ซึ่งข้อเสนอของการคบหาสมาคมที่แตกต่างนี้ สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเป็นอาชญากรรม เพราะมีการคบหาสมาคมกับกลุ่มคนที่กระทำผิด ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชญากรรมเป็นเพราะคบหากับผู้ที่ต่อต้านการกระทำผิด โดยทั้งนี้อาจมีความแปรเปลี่ยนไปตามความถี่ ช่วงเวลา ก่อน – หลัง และความเข้มข้นของความสัมพันธ์

กล่าวได้ว่า พฤติกรรมการกระทำผิดนั้นเป็นผลผลิตของการเรียนรู้ทางสังคม อันเกิดจากกระบวนการปฏิสังสรรค์ภายในกลุ่มปฐมภูมิ เช่น ครอบครัว เพื่อน โดยเน้นที่ความถี่ ระยะเวลา ลำดับก่อน – หลัง และความเข้มข้นของความสัมพันธ์ อันจะมีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดย Matsueda (1982.: 492) ได้เขียนไว้ดังนี้

จากแผนภูมิข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภูมิหลังกับความสัมพันธ์ของบิดามารดาและเพื่อนที่จะมีผลต่อการให้นิยามความหมายและนำไปสู่พฤติกรรมกระทำผิดได้

Robert Burgess และ Ronald L. Akers (1966) ได้นำเสนอ A Differential Association : Reinforcement Theory of Criminal Behavior โดยการนำความรู้ทางด้านจิตวิทยามาผนวกกับสังคมวิทยา คือ การนำทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งมีการเสริมแรง (Reinforcement) มาใช้ Burgess และ Akers ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มปวงภูมิเป็นแหล่งแรกของการเสริมแรงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยให้ความสนใจทั้งการเสริมแรงที่ไม่ใช่ทางสังคม (Non - Social Reinforcement) และการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงกับผู้อื่นที่เป็นแหล่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

หลักพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้อยู่ที่ว่า การกระทำอย่างหนึ่งนำไปสู่ผลผลิตที่เกิดขึ้นตามมา ซึ่งถ้ามนุษย์ได้ประสบการณ์ทางบวก คือ การทำให้เกิดความพึงพอใจและ

พึงปรารถนา การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการเสริมแรงทางบวก (Positive – Reinforcement) และอีกทางหนึ่งเป็นการเสริมแรงทางลบ (Negative – Reinforcement) เป็นผลที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ดี เช่น ความเจ็บปวด เสียใจ ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นหาทางขจัดออกไป

เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด จะเห็นว่าการคบหาสมาคมที่แตกต่างของผู้ใช้ยาเสพติด จะก่อให้เกิดการเลียนแบบและการยอมรับนิยามความหมายของการใช้สารเสพติดทางบวก และเมื่อการใช้ยาครั้งแรกก่อให้เกิดความคาดหวังที่จะได้รับรางวัลจากการใช้ยาเสพติด ก็ทำให้มีการใช้ยาเสพติดขึ้นในครั้งต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากการได้รับการเสริมแรงทางสังคมและไม่ใช้ทางสังคมพร้อมๆ กัน

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง มองปัจจัยพื้นฐานส่วนที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนอยู่ที่

- ปัจจัยการเรียนรู้ (Social Learning)
- การกระทำระหว่างกัน (Interaction)
- การติดต่อสื่อสาร (Communication)

จากการเรียนรู้ที่เอง บุคคลจะเรียนรู้จากการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งส่วนมากบุคคลเหล่านี้จะเรียนรู้จากกลุ่มปฐมภูมิหรือกลุ่มเพื่อนนั่นเอง โดยการเรียนรู้นั้นเกิดจากการกระทำระหว่างกัน ที่สำคัญคือ บุคคลจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้นั้นต้องมาจากการนิยามความหมายที่ละเมิดกฎหมายมากกว่าการนิยามความหมายที่ต่อต้าน การละเมิดกฎหมายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรง ความถี่ ระยะเวลา ในการคบหาสมาคม ซึ่งการจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้นั้น ไม่ใช่เพียงแค่มีการคบหาสมาคมอย่างใกล้ชิดกับผู้ที่กระทำผิด หากจะต้องมีการนิยามความหมายที่ละเมิดกฎหมายของสังคมด้วย

ทฤษฎีการเสริมแรงที่แตกต่าง (Differential Reinforcement Theory)

Burgess และ Akers (อ้างถึงใน ปะภาสี สุขทรศนีย์, 2536) มีความเห็นว่าทฤษฎีของ Sutherland ไม่สมบูรณ์ในการอธิบายการกระทำผิด เนื่องจากการที่บอกว่ากระบวนการเรียนรู้เกิดก่อนการกระทำผิดทางอาญานั้นไม่สามารถใช้ในการชี้เฉพาะได้ชัดเจนว่าการกระทำการละเมิดบรรทัดฐานเกิดจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้น ซึ่งหมายความว่า

กระบวนการเรียนรู้ที่มีความชัดเจน เพราะไม่ทราบว่าการเรียนรู้ที่มีสาระสำคัญอย่างไรบ้างในอันที่จะก่อให้เกิดการที่แสดงพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐาน ทฤษฎีของ Sutherland จึงไม่สามารถชี้ได้ว่าอะไรคือสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ ดังนั้นในการพยายามพัฒนาเพื่อความถูกต้องของทฤษฎีนี้ Burgess และ Akers จึงเสนอความคิดเรื่อง การเสริมแรงที่แตกต่าง ว่าเป็นสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ สืบเนื่องมาจากความคิดที่เป็นที่รู้จักกันดีในทางจิตวิทยา ซึ่งได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ทฤษฎีปฏิบัติการ (Operant Behavior Theory) ทฤษฎีเงื่อนไขการปฏิบัติการ (Operant Conditioning Theory) และทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory)

โดยทั่วไปแล้วทฤษฎีเหล่านี้จะพูดถึงแรงจูงใจที่ทำให้แสดงพฤติกรรมต่อไปเมื่อได้รับรางวัลและไม่แสดงพฤติกรรมนั้น ถ้าการกระทำนั้นถูกลงโทษ เช่น คนเรามีแนวโน้มที่จะเรียนหนัก ต่อไปถ้าได้รับรางวัล คือได้เกรดดีสำหรับการเรียนหนักในอดีต เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการกระทำผิด ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) เพิ่มความชัดเจนว่า คนเราจะกระทำทางต่อไปถ้าพวกเขาได้รับรางวัลจากการกระทำสิ่งนั้น เช่น พวกเขาขโมยก็จะลักขโมยต่อไป ถ้าพวกเขาได้เงินจากการขโมยนั้นหรือถ้าไม่ถูกจับ

ประเด็นสำคัญของทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) สอดคล้องกับ ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่างกัน ของ Sutherland ในเรื่องกฎของการเสริมแรงที่แตกต่างกัน นัยสำคัญอยู่ตรงที่ว่าหากการเสริมแรงมีอยู่ในปริมาณมาก มีความบ่อย และมีความเป็นไปได้สูง บุคคลนั้นก็จะมีความโน้มในการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้มาก เช่น ถ้าบุคคลมีทางเลือกหลายๆ ทาง ระหว่างการเรียนหนัก ไปดูภาพยนตร์ และไปงานปาร์ตี้คืนก่อนสอบ เราจะมีแนวโน้มในการเลือกที่ทำให้เราพึงพอใจในอดีต เมื่อประยุกต์ใช้กับการกระทำผิดทางอาญาแล้ว กฎของการเสริมแรงที่แตกต่างกันจะอธิบายว่า ปัจเจกบุคคลจะเลือกกระทำผิดทางอาญามากกว่ากระทำที่สอดคล้องตามบรรทัดฐาน (Conventionality) อันเป็นพฤติกรรมที่ไม่เบี่ยงเบน ถ้าเขาพบว่าการกระทำผิดทางอาญา ในเรื่องของปริมาณ ความบ่อย และความเป็นไปได้ จะทำให้เขาพึงพอใจมากกว่าการกระทำที่สอดคล้องตามบรรทัดฐาน ซึ่ง Akers เรียกกฎของเขาว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อจะนำไปเชื่อมกับทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง ของ Sutherland และเขาได้นำทฤษฎีไปอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบน ดังนั้นการอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนจึงถูกเพิ่มเติม ดังนี้

1. พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นการเสริมแรงที่แตกต่างกันในทางเลือกของพฤติกรรมอื่นๆ

2. พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นสิ่งที่สามารถพึงพอใจ เมื่อปัจเจกบุคคลอยู่ในสถานการณ์ที่เลือกปฏิบัติได้

สาระสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นนี้ หมายความว่า บุคคลมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการกระทำถ้า

1. พวกเขาพบว่ากรกระทำเบี่ยงเบนนั้นได้รับรางวัลหรือได้รับความพึงพอใจมากกว่าการกระทำที่ยึดแบบแผนปฏิบัติ

2. บุคคลมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หลังจากที่พวกเขาเปิดโอกาสรับแนวคิดการเบี่ยงเบนมากกว่าการต่อต้านการเบี่ยงเบน

จะสังเกตได้จากข้อ 1. ในข้อเสนอของ Akers นี้ เป็นความหมายตามแนวคิดการเสริมแรงที่แตกต่างกัน และข้อ 2. เป็นข้อเสนอพื้นฐาน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของทฤษฎีของ Sutherland นั้นเอง

ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Anomie) ของ Merton

Merton (สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, 2541 : 133 – 137) ได้กล่าวถึงโครงสร้างของสังคมบางอย่าง ที่ก่อให้เกิดความกดดันและขัดแย้งต่อบุคคลในกลุ่ม จนทำให้พฤติกรรมไม่เป็นไปตามกฎของสังคม ซึ่งเป็นผลให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในสังคม โดยมีตัวแปร (Variables) 2 อย่าง คือ

1.1. จุดหมายปลายทางทางวัฒนธรรม (Cultural Goals) ที่สังคมในขณะนั้นยึดมั่นและนำไปปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจุดหมายปลายทางนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อม และหากลักษณะของสังคมและสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไป จุดหมายปลายทางทางวัฒนธรรมอาจเปลี่ยนไปได้ เป็นค่านิยมของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติในขณะหนึ่งว่าเป็นสิ่งถูกต้อง

1.2. วิธีการต่างๆ ที่สังคมได้กำหนดไว้ให้บุคคลปฏิบัติตาม (Institutionalized Means) เป็นการจำกัดเสรีภาพให้อยู่ในขอบเขตหรือห้ามการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการปฏิบัติตามคุณธรรมต่างๆ ที่สังคมต้องการหรือยอมรับ เช่น มีระเบียบ

วินัย เคารพผู้อาวุโส ซื่อสัตย์ ขยันขันแข็ง อดทน อดกลั้น เป็นการชี้แนวทางให้บุคคลปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เพื่อให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบ และถ้าใครปฏิบัติตามอุดมคตินี้ ชีวิตก็จะประสบความสำเร็จและได้ในสิ่งที่คาดหวัง เช่น ขยันเรียนสูงๆ ก็จะได้งานตำแหน่งดีมีเกียรติ หรือขยันทำงานอย่างสม่ำเสมอด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จะได้เลื่อนตำแหน่ง หรือทำดีสังคมย่อมยกย่องสรรเสริญ มีทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งสังคมจะส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีความก้าวหน้าในชีวิตด้วยการศึกษาและการทำงาน

จากความสัมพันธ์ของตัวแปรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ช่วยให้เราเข้าใจการปรับตัวของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท ซึ่งจะแสดงให้เห็นในตารางต่อไปนี้ เป็นการแสดงว่าเมื่อใดบุคคลจะยอมรับหรือไม่ยอมรับจุดหมายปลายทางที่สังคมกำหนด (Culture Goals) และเมื่อใดบุคคลยอมปฏิบัติตามหรือไม่ยอมปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมกำหนด (Institutionalized Means)

- + = ยอมรับ
- = ไม่ยอมรับ
- + = ไม่ยอมรับสิ่งที่มีอยู่และใช้แทนสิ่งใหม่

แบบการปรับตัวของบุคคล

แบบแผนการปรับตัว	จุดหมายปลายทาง (Culture Goals)	วิธีการ (Institutionalized Means)
1. ปฏิบัติตาม (Conformity)	+	+
2. แหวกแนว (Innovation)	+	-
3. เจ้าระเบียบพิธี (Ritualism)	-	+
4. หนีโลก (Retreatism)	-	-
5. ทำทลาย (Rebellion)	+	+

1. การปฏิบัติตาม (Conformity) เป็นการยอมรับปฏิบัติตามจุดหมายปลายทางและวิธีการที่สังคมกำหนด โดยการยอมรับกฎเกณฑ์และนำไปปฏิบัติ เพื่อต้องการประสบความสำเร็จหรือทำตามที่สังคมเห็นว่าถูกต้อง โดยมีความพอใจในสิทธิหน้าที่ของตน ตลอดจน

มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตามที่สังคมกำหนด มิฉะนั้นแล้วสังคมจะอยู่ไม่ได้ โดยมีสถาบันสังคมต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และตัวแทน จะพยายามให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบวินัย เพื่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคลให้ดำเนินไปในทางที่ถูกที่ควร และให้สังคมมีความเป็นระเบียบ เช่น ใครมาก่อนได้ก่อน หรือเป็นนักเรียนก็ต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียน

2. **แหวกแนว (Innovation)** เป็นการปรับตัวแบบที่เน้นในเรื่องเป้าหมายของความสำเร็จ (Success Goal) ด้วยวิธีการใดก็ตามที่จะให้ได้เงินและอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการผิดกฎหมาย ผิดระเบียบแบบแผนก็ตาม เป็นการเน้นในเรื่องจุดหมายปลายทาง (Culture Goal) มากกว่าวิธีการต่างๆ ที่สังคมกำหนด (Institutionalized Means) ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าสังคมเน้นเรื่องวัตถุนิยมมากเกินไป คนมีเงินได้รับการยกย่องสรรเสริญ ตลอดจนบุคคลทุกคนไม่มีโอกาสได้รับความสำเร็จเท่าเทียมกัน คนยากจนย่อมมีโอกาสน้อยกว่าคนมั่งมีในหลายๆ ด้าน เช่น โอกาสทางการศึกษา การอยู่ดีกินดี การอบรมสั่งสอนดี ระเบียบวินัยดี ควบคุมตนเองดี สิ่งแวดล้อมดี เป็นต้น โอกาสที่จะได้รับความสำเร็จจึงยากลำบาก เมื่อทำดีแล้วไม่ได้ดีก็อาจออกมาในรูปแบบทำชั่ว เช่น เป็นนักเลงอันธพาล หลอกหลวง เป็นต้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ฝืนระเบียบและก่อความไม่สงบเรียบร้อยแก่สังคมได้

3. **เจ้าระเบียบพิธี (Ritualism)** เป็นบุคคลที่ปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมกำหนด ไม่อยากทำอะไรที่ฝืนไปจากกฎระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ที่วางไว้ โดยอาจจะเป็นคนไม่มีความทะเยอทะยานหรือกลัวจนไม่กล้าทำอะไร หรือเป็นคนดีที่ไม่อยากจะมีคามผิด เป็นบุคคลที่คล้ายๆ กับพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ปรัชญาของบุคคลพวกนี้มักออกมาในคำพูดที่ว่า "ไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ" หรือ "ขอปลอดภัยไว้ก่อน" หรือ "อย่าตั้งความหวังไว้สูงจะได้ไม่ผิดหวัง" ความคิดแบบนี้ทำให้มีความเชื่อมั่นว่าความทะเยอทะยานมีแต่ความทุกข์ และในขณะที่มีความคิดว่าการไม่หวังอะไรจะเป็นสุขและปลอดภัย โดยจะสอนให้บุคคลยึดมั่นในกฎระเบียบหรือกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อจะได้มีโอกาสเลื่อนขั้นขึ้นไปไม่ตกต่ำไปกว่าเดิม ซึ่งการอบรมอย่างจริงจังเกินไปอาจทำให้เกิดความตึงเครียดทางด้านจิตใจได้หรือบังเกิดความกลัวตลอดเวลา จนกลายเป็นคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นใดๆ หรือคิดแต่ความเป็นระเบียบมากเกินไป จนไม่กล้าทำอะไรนอกเหนือจากที่ถูกสั่งให้ทำ

4. **หนีโลก (Retreatism)** เป็นพวกที่ไม่ยอมรับจุดหมายปลายทางและวิธีการที่สังคมกำหนด เป็นการปรับตัวที่ผิดไปจากค่านิยมทั่วไป และมีบางคนปรับตัวในทางที่ผิดธรรมดาไม่ได้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น พวกที่สังคมรังเกียจ บุคคลอันธพาล

ขอทาน ดิตยาเสพติด พิษสุราเรื้อรัง การปรับตัวแบบนี้จะปรากฏเสมอในพวกที่มีความหวังสูง หรือต้องการความสำเร็จในชีวิต แต่วิธีการที่สังคมกำหนดเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จดังกล่าว หรืออาจจะเป็นผู้ที่พยายามทำดีแต่ไม่ได้ดี เช่น อยากมีการศึกษาแต่โอกาสไม่ให้ อยากมีความสุขในชีวิตแต่ครอบครัวแตกแยก อยากรวยแต่ฐานะต่ำต้อย เป็นต้น จึงทำให้ผิดหวัง เบื่อโลก เบื่อความหลอกลวง เบื่อสังคมที่มีการเห็นแก่ตัว ชิงดีชิงเด่นกัน หรือเห็นแก่พวกพ้อง เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในจิตใจ 2 ประการ คือ ความรู้สึกในด้านศีลธรรม อยากปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมกำหนด แต่กระทำไปในทางที่ขัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ และมาถึงจุดๆ หนึ่งที่ตัดตัวเองออกไปจากสังคม ไม่สนใจในชีวิต ยอมแพ้หนีต่ออุปสรรคของชีวิต หนีจากสังคม ซึ่งออกมาในรูปของการให้ความสนใจหมกมุ่น จนผิดปกติธรรมดา เช่น ถู้อิทธิพลไสยศาสตร์ ผีสิง เทวดา เป็นต้น บางคนอาจแก้ปัญหาด้วยการดื่มของมึนเมา เสพยาเสพติด กินยาระงับประสาท หรืออยากกระตุ้นประสาท จนเกินขนาดเป็นอันตรายแก่ชีวิต หรือบางคนตั้งใจฆ่าตัวตายด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อหนีโลกที่เขาเห็นว่าให้ความสุขความหวังแก่เขาไม่ได้

5. ทำทลาย (Rebellion) เป็นพวกที่ชอบการเปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่ ต้องการปรับปรุงโครงสร้างสังคมใหม่ เพราะไม่พอใจในโครงสร้างเดิมที่เขาเห็นว่าไม่ดีพอไม่มีความเท่าเทียมกัน จึงพยายามหาวิธีการหรืออุดมการณ์ใหม่ การทำทลายบางอย่างก็เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม เช่น การมีเสรีภาพทางเพศ ชีวิตไม่เป็นระเบียบแบบแผน ดิตยาเสพติด เกียจคร้าน เป็นต้น เป็นการสร้างวัฒนธรรมรองในกลุ่มตน ซึ่งวัฒนธรรมรองพวกนี้ขัดกับวัฒนธรรมใหญ่ในหลายๆ เรื่อง

แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับยาเสพติด

ความหมายของยาเสพติด

คำว่า "ยาเสพติด" มีความหมายครอบคลุมทั้งยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย ได้มีผู้ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2537 : 13 – 15) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ความหมายโดยทั่วไป

ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กันแล้วไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม เป็นช่วงระยะๆ หรือแนติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจ หรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง และเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพ จะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือเฉพาะทางด้านจิตใจเกิดขึ้นในผู้เสพนั้น

2. ความหมายตามกฎหมาย

ยาเสพติดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 2 พ.ศ.2534 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1. ยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522

ยาเสพติดให้โทษ หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ ก็ตาม ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องการเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง นอกจากนี้ให้รวมถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

2.2. วัตถุออกฤทธิ์ ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

พ.ศ. 2518

วัตถุออกฤทธิ์ หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือสิ่งที่ได้จากธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.3. สารระเหย ตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533

สารระเหย หมายความว่า สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมประกาศว่าเป็นสารระเหย

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน เรื่องชัช บุญศักดิ์, 2527 : 95) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ว่า หมายถึง ยาหรือสารเคมีที่เสพเข้าสู่ร่างกายแล้วทำให้เกิดพิษเรื้อรัง

แก่ร่างกายของผู้เสพ และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมไปถึงสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ยาเสพติดยังมีคุณลักษณะพิเศษอีก 3 ประการ คือ

1. ทำให้เกิดความต้องการอย่างแรงกล้าทั้งร่างกายและจิตใจ ที่จะหายามาเสพให้ได้ต่อเนื่องเป็นระยะๆ และจะต้องเสาะแสวงหายามาเสพให้ได้ไม่ว่าจะเป็นด้วยวิธีใดก็ตาม

2. ผู้เสพต้องยอมทนในสภาพอยู่ภายใต้บังคับให้ต้องเสพ ถือว่าเป็นทาสของยาต้องเสพยานั้นตลอดไป จะหยุดเสพไม่ได้

3. ผู้เสพต้องเพิ่มปริมาณในการเสพยาเสพติดมากขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 (กรมสามัญศึกษา, 2539 : 1) กำหนดความหมายของคำว่า "ยาเสพติดให้โทษ" ไว้ดังนี้ คือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะด้วยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น

- ผู้ที่เสพยา ต้องเพิ่มขนาดการเสพมากขึ้นเป็นลำดับ
- ผู้ที่เสพยา จะเกิดอาการถอนยา เมื่อหยุดใช้ยาหรือขาดยา
- ผู้ที่เสพยา จะเกิดความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา
- ผู้ที่เสพยา จะมีสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรม

อรเพ็ญ นาควัชระ (2539 : 10 – 11) ได้ให้ความหมายของสิ่งเสพติดให้โทษไว้ ดังนี้

1. จะต้องเป็นสิ่งที่ใช้แล้วเกิดการติดทางใจ เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่สุดของสิ่งเสพติด คือเมื่อเสพแล้วจะต้องพยายามชวนขยายให้ได้สิ่งนั้นมา มีความคิดถึงจดจ่อต่อสิ่งนั้น ทำให้ต้องหันกลับไปใช้ใหม่อีก และถือว่าสิ่งนั้นเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างปกติ

2. มีอาการติดทางกาย คือต้องเพิ่มขนาดของการเสพขึ้นทุกวัน ลักษณะอันดับที่สองนี้ ไม่จำเป็นต้องพบในสิ่งเสพติดทุกชนิดไปบางชนิดอาจไม่มีในลักษณะนี้ การเพิ่มขนาดสิ่งเสพติดก็มีขีดจำกัดเช่นกัน แม้แต่เฮโรอีนซึ่งมีรายงานว่าขนาดใช้สูงสุดเคยมี 1,400 มิลลิกรัม ต่อวัน ซึ่งผู้เสพก็ไม่ได้ตายทันที ยกเว้นในระยะที่เพิ่มขนาดผิดอย่างกระทันหันนั้นคือ สารเสพติดนี้เป็นภาวะทางสรีรวิทยาที่ร่างกายต้องได้สารนั้นมาเพื่อให้เกิดอาการถอนยา เมื่อก่อนเราเชื่อว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่สุดของการติดสารเสพติดที่แท้จริง แต่ปัจจุบันนี้เป็นที่รู้กันว่าการติดสารเสพติดที่ร้ายแรงบางอย่าง เช่น พวักโคเคอีนนั้น อาจไม่เกี่ยวกับการติดยาเสพติดทางกายเลย

3. ต้องมีอาการถอนยา คือการทนทุกข์ทรมานทางกายและใจเมื่อเลิกใช้สารนั้น อาการถอนยานี้เป็นดัชนีอันหนึ่งที่สามารถชี้บอกได้ว่า บุคคลนั้นติดสิ่งเสพติดหรือไม่

4. เป็นพิษต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพสิ่งเสพติด ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ต่อครอบครัว เกิดปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจรวมทั้งความมั่นคงของชาติด้วย

ความหมายที่กำหนดโดย ป.ป.ส. เป็นความหมายกว้างและครอบคลุม ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงใช้ความหมายดังกล่าวคือ ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กันแล้วไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม เป็นช่วงระยะๆ หรือนานติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลงเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพ จะมีอาการผิดปกติทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือเฉพาะทางจิตใจเกิดขึ้นกับผู้เสพนั้น

ประเภทของยาเสพติด

ปัจจุบันยาเสพติดมีมากกว่าร้อยละ 100 สามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ตามการออกฤทธิ์แล้ว ยังแบ่งตามแหล่งที่มา แบ่งตามกฎหมาย และแบ่งตามองค์การอนามัยโลก ได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), 2537 : 16 – 19)

1. แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

ยาเสพติดมีคุณสมบัติสำคัญ คือ สามารถออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง สามารถแบ่งยาเสพติดออกเป็น 4 ประเภท คือ

1.1. ประเภทกดประสาท เช่น กลุ่มฝิ่น (ฝิ่นยา มอร์ฟีน โคเคอิน เฮโรอิน ฯลฯ) ยาระงับประสาทและยานอนหลับ (เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล ฯลฯ) ยากลุ่มประสาท (เมโพรบาเมท ไดอาซีแพม คลอไดอาซีพอกไซด์ ฯลฯ) สารระเหย (ทินเนอร์ แล็กเกอร์ กาว น้ำมันเบนซิน ฯลฯ) เครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ (เหล้า เบียร์ ฯลฯ)

1.2. ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน อีเฟดรีน กระเทียม โคคาอิน (โคเคน) กาแฟ ฯลฯ

1.3. ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เห็ดขี้ควาย ฯลฯ

1.4. ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน อาจกด กระตุ้น หรือหลอนประสาทผสมร่วมกัน เช่น กัญชา ฯลฯ

2. แบ่งตามแหล่งที่มา

2.1. ประเภทที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน กระเทียม กัญชา เป็นต้น

2.2. ประเภทที่ได้จากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอิน เซโคบาร์บิทัล แอมเฟตามีน เป็นต้น

3. แบ่งตามกฎหมาย แบ่งได้ 2 ประเภทคือ

3.1. ประเภทกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำดำ บุหรี่ เหล้า กาแฟ

3.2. ประเภทผิดกฎหมาย

- ยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 2 พ.ศ.2528 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2530 จัดแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

ประเภท 1 ได้แก่ เฮโรอีน อาเซทอร์ฟิน อีทอร์ฟิน แอมเฟตามีน เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง

ประเภท 2 ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟิน โคเคอิน เป็นยาเสพติดให้โทษทั่วไป

ประเภท 3 ได้แก่ ยาแก้ไอที่มีฝิ่นหรือโคเคอินเป็นส่วนผสม ยาแก้ท้องเสียที่มีไดเฟนิออกซีเลทเป็นส่วนผสม เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดเป็นตำรับยาที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย

ประเภท 4 ได้แก่ อาเซติกแอนไฮไดรด์ อาเซติกคลอไรด์ เป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2

ประเภท 5 ได้แก่ กัญชา กระท่อม เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าขายอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4

- วัตถุออกฤทธิ์ ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 2 พ.ศ.2528 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2535 จัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภท 1 ได้แก่ ดีเอ็มที เมสคาลิน แอลเอสดี เตตราไฮโดร แคนนาบินอล

ประเภท 2 ได้แก่ เมทแอมเฟตามีน อีเฟดรีน เมทิลเฟนิเตท เซโคบาร์บิทัล ไดอาซีแพม คลอไดอาซีพอกไซด์ เป็นต้น

ประเภท 3 ได้แก่ อะโมบาร์บิทัล ไซโคลบาร์บิทัล กลูเตธิไมด์ เมโปรบาเมท เป็นต้น

ประเภท 4 ได้แก่ บาร์บิทัล ฟีนอบาร์บิทัล ไดอาซีแพม คลอไดอาซีพอกไซด์ เป็นต้น

- สารระเหย ตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เป็นสารเคมี เช่น อาซีโทน เอทิล อาซิเตท โทลีน เป็นต้น เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น แล็กเกอร์ ทินเนอร์ กาว เป็นต้น

4. แบ่งตามองค์การอนามัยโลก แบ่งออกเป็น 9 ประเภท คือ

1. ประเภทฝิ่น หรือมอร์ฟิน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟิน เช่น ฝิ่น เฮโรอีน

2. ประเภทบาร์บิทูเรต รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน เช่น เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล พาราลดีไฮด์ คลอไดอาซีพอกไซด์

3. ประเภทแอลกอฮอล์ ได้แก่ เหล้า เบียร์

4. ประเภทแอมเฟตามีน เช่น แอมเฟตามัน เดกซ์แอมเฟตามัน

5. ประเภทโคเคน เช่น โคเคน ไซโคคา

6. ประเภทกัญชา เช่น ใบกัญชา ยางกัญชา

7. ประเภทคัท เช่น ใบกัท ใบกกระท่อม

8. ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เมสคาลีน เมล็ด มอร์นิงโกลลี ดันลำโพง เห็ดเมาบางชนิด

9. ประเภทอื่นๆ เป็นพวกที่ไม่สามารถเข้าประเภทใดๆ ได้ เช่น ทินเนอร์ น้ำมันเบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด บุหรี่ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), 2537 : 21 – 23)

โทษพิษภัยของยาเสพติด

คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กรมสามัญศึกษา (2539 : 16) กล่าวถึงโทษพิษภัยอันเกิดจากการใช้ยาเสพติดนอกจากจะมีผลกระทบโดยตรงก่อให้เกิดโทษอันตรายต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพเองแล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมต่อระบบครอบครัว ระบบสังคมและประเทศชาติได้ ดังนี้

1. โทษพิษภัยต่อผู้เสพ

ฤทธิ์ของยาเสพติด จะมีผลต่อระบบประสาทและอวัยวะต่างๆ ของผู้ที่เสพยาทำให้สุขภาพร่างกายทรุดโทรม เช่น มีรูปร่างผอม ชูบชืด ผิวคล้ำ ไม่มีแรง อ่อนเพลียง่าย สมองเสื่อม ความคิดความจำสับสน และเป็นโรคติดเชื้ออื่นๆ ได้ง่าย เช่น โรคตับอักเสบ ไตอักเสบ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจ โรคมะเร็งปอด ภูมิคุ้มกันต้านในร่างกายนจะลดลง มีสภาวะทางจิตใจไม่ปกติ สมรรถภาพทางจิตใจเสื่อม อารมณ์แปรปรวนง่าย ซึมเศร้า วิตกกังวล ความรู้สึกฟุ้งซ่าน ซึ่งจากผลร้ายที่เกิดขึ้นดังกล่าว จะผลักดันให้ผู้เสพยาเสพติดกลายเป็นบุคคลที่ไร้สมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจในการดำเนินชีวิตในสังคม ขาดความเชื่อมั่น ไม่สนใจตนเอง ไม่สนใจการเรียน การทำงาน และอาจประสบอุบัติเหตุได้ อันเนื่องมาจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่มีผลต่อระบบประสาทและสมอง

2. โทษต่อครอบครัว

การติดยาเสพติด นอกจากจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเองและครอบครัวแล้ว ยังทำให้ผู้เสพกลายเป็นบุคคลที่ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่ห่วงใย ดูแลครอบครัวอย่างที่เคยปฏิบัติให้สภาพครอบครัวขาดความอบอุ่น ผู้เสพต้องนำเงินมาซื้อยาเสพติด บางรายอาจต้องนำเงินไปรักษาตนเองจากโรคร้ายแรงต่างๆ อันเกิดจากการใช้ยาหรือสารเสพติด ทำให้รายจ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น กลายเป็นภาระของครอบครัวในที่สุด อีกทั้งนำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาทและเกิดความแตกแยกภายในครอบครัว

3. โทษพิษภัยต่อสังคมและเศรษฐกิจ

ผู้ที่เสพยาเสพติด จะมีพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาสังคมส่วนรวมได้ เช่น ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอุบัติเหตุ และปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น เป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันมีค่า และเสียงบประมาณของประเทศส่วนรวมอย่างไร้ประโยชน์ ที่จะต้องจัดสรรค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุคลากร เจ้าหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

4. โทษพิษภัยต่อประเทศชาติ

ผู้ที่เสพยาเสพติดและตกเป็นทาสของยาเสพติด เป็นผู้ที่บ่อนทำลายเศรษฐกิจ ความมั่นคงความสงบสุขของประเทศชาติ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียกำลังคนและงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้จ่ายในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

สาเหตุของการติดยาเสพติด

คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กรมสามัญศึกษา กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้คนเราใช้หรือเสพยาเสพติด (2539 : 15 – 16) มีหลายประการ เช่น

- การอยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติดหรือผู้ติดยา
- การใช้ยาเพื่อลดปัญหา
- การถูกล่อลวง ชักชวน ถูกหลอกให้ทดลองโดยไม่รู้ว่าเป็นยาเสพติด
- ความอยากรู้ อยากทดลอง ความคึกคะนอง
- เพื่อระงับความเจ็บป่วย
- เพื่อหลบหนีความจริง เพื่อปกปิดปมด้อยของตนเอง
- เพื่อแสดงความเป็นปฎิบัติต่อครอบครัว ต่อสังคม
- มีจิตใจอ่อนแอ มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ
- เพื่อกระตุ้นประสาท
- การใช้ยาในทางที่ผิด

อรรวรรณ หุ่นดี (2531 : 101 – 105) กล่าวว่า คนที่ติดยาเสพติดส่วนมากมักจะเป็นคนที่มีบุคลิก “ชอบเอาแต่พึ่งพิงผู้อื่น” คนประเภทนี้เมื่อได้พบสิ่งใดที่ทำความพึงพอใจให้ตนสบายใจ ก็จะยึดเหนี่ยวเอาไว้เป็นที่พึ่งโดยที่จะเอาตัวเองไปเกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้นอย่างถาวรไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลง สาเหตุของการติดยาเสพติด สรุปได้ 8 ประการ ประการแรกจากการที่บุคคลนั้นมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติด สามารถหยิบยาเสพติดมาใช้ได้สะดวก ประการที่สอง การอยู่ใกล้ชิดกับผู้ติดยาเสพติด ประการที่สาม การใช้ยาอันตรายเพื่อลดปัญหา ประการที่สี่ ความอยากรู้ อยากเห็น ประการที่ห้า การหลบหนีจากความจริง ประการที่หก ความประมาทของแพทย์ ประการที่เจ็ด ผู้ป่วยใช้ยาเอง และประการที่แปด ใช้เพื่อแสดงความเป็นปฏิกิริยาต่อสังคม

อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ (2538 : 11 – 12) ได้กล่าวถึงสาเหตุของกาติดยาเสพติดไว้ว่า ประกอบด้วยสาเหตุ 3 ประการคือ ตัวบุคคล ตัวยา และสิ่งแวดล้อม

1. สาเหตุจากตัวบุคคล ที่ทำให้มีการติดยาเสพติด ได้แก่

- ด้านบุคลิกภาพ พวกที่ติดยาเสพติดมักมีพื้นฐานเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพผิดปกติ อ่อนแอ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา หรือมีบุคลิกภาพที่เบี่ยงเบน ก้าวร้าว ต่อต้านสังคม

- ด้านจิตใจ เคยเป็นโรคจิตประสาทมาก่อน หรือใช้ยาแก้ปวดประสาทเป็นประจำ

- ด้านร่างกาย ใช้เพื่อเป็นยาบรรเทาปวดหรือเพื่อให้สบายขึ้น

2. สาเหตุจากตัวยา ที่ทำให้ติดยาเสพติดได้ ได้แก่

- เกิดจากฤทธิ์ของตัวยาเสพติดซึ่งออกฤทธิ์ระงับความเจ็บปวด ขณะเดียวกันก็ทำให้จิตใจอารมณ์แจ่มใส เคลิบเคลิ้ม หลุดพ้นจากโลกแห่งความเป็นจริงที่เป็นทุกข์ ออกไปสู่โลกแห่งความฝัน ซึ่งเป็นสุขในระหว่างการออกฤทธิ์ของยาเสพติด ผู้ที่มีความทุกข์ในใจเป็นประจำต้องการหนีจากภาวะความเป็นจริงและหาทางออกโดยการใช้อยาเสพติดทำให้ติดยาได้

- เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดเอง เมื่อใช้บ่อยครั้งจะเกิดการติดยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อหยุดยาจะเกิดอาการขาดยาทำให้ต้องไปใช้ยาเสพติดอีก

3. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมและสังคม ที่ทำให้ติดยาเสพติด ได้แก่ อยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติด ใกล้ชิดกับผู้ที่ติดยาเสพติด อยู่ในสังคมที่มีการขายยาเสพติดแพร่หลายในแหล่งชุมชนแออัด ซึ่งมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด หาซื้อง่าย ทำให้วัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยอยากรู้อยากเห็นอยากลอง ในสิ่งที่ตนไม่เคยมาก่อน ถูกแนะนำชักชวนให้ลองใช้ บางครั้งมีความเชื่อผิดๆ เชื่อว่ายามีฤทธิ์ทำให้ขยันสามารถทำงานได้มากขึ้น และเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ ก็จะเป็นสาเหตุทำให้ติดยาเสพติดได้

วิธีสังเกตผู้ติดยาเสพติด

เนื่องจากยาเสพติดทั้งหลายเมื่อเกิดการเสพติด จะมีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพซึ่งทำให้ลักษณะและความประพฤติของผู้เสพเปลี่ยนไปจากเดิมได้ ที่อาจสังเกตได้คือ

1. สุขภาพทรุดโทรม ซึ่งเป็นโทษโดยตรงของสิ่งเสพติดต่อร่างกาย เช่น ร่างกายซูบซีด ผอม ปวดศีรษะเป็นประจำ เป็นต้น
2. อารมณ์ฉุนเฉียวหรือเหี้ยมขี้มติดปกติ มักพบผู้เสพติดชอบทะเลาะวิวาท และทำร้ายผู้อื่น หรือในทางกลับกัน แยกตัวอยู่โดดเดี่ยวและหนีออกจากพรรคพวก
3. เปลี่ยนแปลงทางการเรียน ถ้าผู้เสพเป็นนักเรียนมักพบว่าไม่สามารถเรียนหนังสือได้หรือผลการเรียนตกต่ำลง ถ้าเป็นพวกที่ทำงานก็จะพบว่าประสิทธิภาพการทำงานลดลงหรือไม่ยอมทำงานเลย
4. สวมแว่นกันแดดตลอดเวลา เพื่อต้องการซ่อนแก้วตาที่เบิกกว้าง หรือตาสู้แสงสว่างไม่ได้
5. ใส่เสื้อแขนยาวตลอดเวลา เพื่อปกปิดรอยเข็มที่ฉีดตรงท้องแขนด้านในหรือรอยกรีดตรงต้นแขนด้านใน
6. ติดต่อกับเพื่อนแปลกใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกติดยาเสพติดเหมือนกัน

7. มีล้มล้มคมในหรืออยู่ในที่ลับตาคน อาจเพื่อเป็นการชุกซ่อนหรือต้องการ
เสพยา

8. ขอเงินจากผู้ปกครองเพิ่มขึ้น หรือยืมเงินจากเพื่อนฝูงเสมอ เพื่อจะนำไปซื้อ
ยาเสพติด

9. ลักเล็กขโมยน้อยในบ้านเพื่อน หรือเพื่อนในโรงเรียน เพื่อหาเงินไปซื้อยา
เสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), 2537 : 63 – 64)

คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กรมสามัญ
ศึกษา (2539 : 14 – 15) กล่าวถึงวิธีการสังเกตผู้ที่ใช้ยาเสพติด ซึ่งสามารถสังเกตได้จาก
ความเปลี่ยนแปลง หรือลักษณะอาการและสิ่งตรวจพบ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ นิสัย ความประพฤติ และบุคลิกภาพ

- เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจ ขาดเหตุผล
- ขาดเรียน ชอบหนีโรงเรียนหรือขาดงานบ่อยจนผิดปกติ
- ความคิดช้า สติปัญญาเสื่อมลง ความจำเสื่อม มีผลทำให้การเรียนหรือการทำงานบกพร่อง ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- พุดจาเชื่อถือไม่ได้ พุดไม่อยู่กับร่องกับรอย ไม่สนใจต่อสิ่งแวดล้อม ขาด
ความรับผิดชอบ มักเก็บตัวเงียบ หลบซ่อนตัวเอง ชอบเข้าห้องน้ำนานๆ
- พบอุปกรณ์เกี่ยวกับการเสพยา เช่น หลอดฉีดยา เข็มฉีดยา กระดาษของ
ตะกั่ว ซากก้านไม้ขีดไฟจำนวนมาก เศษกระดาษไหมไฟ หลอดกาแฟตัดเป็นท่อนสั้นๆ
- พุดจากร้าว ติ้อร้น ผิดไปจากเดิม
- ไม่สนใจความเป็นอยู่ของตนเอง แต่งกายไม่เรียบร้อยสกปรก ไม่ค่อยอาบน้ำ

น้ำ

- มีข้ออ้างในการออกนอกบ้านเสมอ ชอบเที่ยวเตร่กลับบ้านผิดเวลา
- ง่วงเหงาหาวนอน นอนตื่นสายผิดปกติ เกียจคร้าน ไม่ชอบทำงาน
- มีอาการวิตกกังวล เศร้าซึม สีหน้าจะหมองคล้ำ

2. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

- สุขภาพร่างกายทรุดโทรม ชูบผอม ซีดเหลือง ไม่มีแรงอ่อนเพลียง่าย
- ริมฝีปากคล้ำ แห้งแตก ดาแดงกำ รุ่มา่นตาขยาย น้ำมูกไหล เหงื่อออกมาก
กลิ่นตัวแรง
- บริเวณแขนตามข้อพับ หัวไหล่มีรอยแผล รอยขีดเป็นจ้ำๆ เป็นร่องรอยของการฉีดยาเข้าเส้น
- มีรอยแผลเป็นที่บริเวณแขน ท้องแขน อันเนื่องจากการใช้เข็มกรีดเป็น
ทาง
- ผิวหนังหยาบกร้าน เป็นแผลพุพอง อาจมีน้ำหนองน้ำเหลืองคล้ายโรคผิวหนัง
- ชอบใส่เสื้อแขนยาว และสวมแว่นตากรองแสงสีเข้ม เพื่อปกปิดร่องรอยและ
อาการจากการเสพยา

3. ลักษณะของการขาดยา

- หาวนอนบ่อย จามคล้ายคนเป็นหวัด น้ำมูกน้ำตาไหล
- กระสับกระส่ายกระวนกระวาย หายใจถี่ ปวดท้อง คลื่นไส้อาเจียน อาจ
ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด เหงื่อออกมากผิดปกติ

- ปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดเสียวในกระดูก ม่านตาขยายโตขึ้น ตาพร่าไม่สู้แสงแดด มีอาการดี้นทุรนทุราย มีอาการสั่น หรือเป็นตะคริวตามมือแขนและขา หรือส่วนใดส่วนหนึ่ง

- มีอาการชักเกร็ง ไข้ขึ้นสูง ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็วแรงและถี่ผิดปกติ นอนไม่หลับ เพื่อ คลุ้มคลั่ง อาละวาด ควบคุมตนเองไม่ได้

4. การตรวจสอบหาสารเสพติดในร่างกาย

- ทดสอบด้วยยา โดยการฉีดยาทำลายฤทธิ์ของยาเสพติด ทำให้เกิดอาการขาดยาตามข้อ 3

- การเก็บปัสสาวะ เพื่อหาสารเสพติดในร่างกาย ซึ่งสามารถบอกชนิดของยาเสพติดบางชนิดได้

อรรวรรณ หุ่นดี (2531 : 101) ได้กล่าวถึงวิธีสังเกตอาการทั่วไปของนักเรียนที่ใช้สารเสพติดไว้ใกล้เคียงกับคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนที่แตกต่างออกไปคือ นักเรียนผู้ใช้ยาเสพติดจะมีลักษณะเบื่อหน่ายต่อการเรียนและการทำงานทุกชนิด การเรียนด้อยลง ลากู้ออกจากห้องเรียนออกไปทำธุระส่วนตัวบ่อยผิดปกติ ทำงานบกพร่องขาดความสนใจในตนเอง ละเลยกิจวัตรประจำวัน เป็นคนทุกข์กังวลใจ ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม

แนวคิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน

แต่เดิมนั้นนักสังคมวิทยาได้มองว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviance Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อระเบียบข้อบังคับของสังคม เช่น อาชญากรรมโสเภณี หรือการใช้ยาเสพติด ทั้งนี้เพราะมองปัญหาอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่ว่า บรรทัดฐานและค่านิยมต่างๆ เป็นเรื่องที่ถูกจัดระเบียบไว้ และทุกคนต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานหรือค่านิยมที่ยึดถือเป็นสากล หากไม่ปฏิบัติตาม บุคคลนั้นต้องถูกลงโทษจากสังคม

แนวทางในการศึกษาพฤติกรรมเบี่ยงเบนดังกล่าว ได้แก่

1. การนิยามความเบี่ยงเบนในเชิงบรรทัดฐาน (Normative Definition) หมายถึง การนิยามว่าความเบี่ยงเบนเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม

2. การนิยามความเบี่ยงเบนในเชิงสัมพัทธ์ (Relativistic Definition) เป็นการนิยามความเบี่ยงเบนว่า หมายถึง พฤติกรรมหรือบุคคลซึ่งถูกนิยามว่าเบี่ยงเบนโดยคนอื่น ๆ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีการกระทำระหว่างกันด้วย และเป็นผู้มีปฏิกิริยาต่อการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มนั้น ๆ

จากนิยามที่แตกต่างกันนำไปสู่จุดสนใจในปรากฏการณ์ที่แตกต่างกัน โดยมุมมองเชิงบรรทัดฐาน (Normative Perspective) ได้อาศัยบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) เป็นพื้นฐานในการมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น นั่นคือ ผู้ที่เบี่ยงเบน คือ ผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานประเภทต่างๆ จุดสนใจจึงอยู่ที่ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า เขามีภูมิหลังหรือสาเหตุอะไรที่เกิดพฤติกรรมเช่นนี้ มากกว่าที่จะสนใจบรรทัดฐานที่บุคคลนั้นละเมิด ซึ่ง ทฤษฎีอโนมี (Anomie Theory) ของ Merton และ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory) ของ Sutherland ดังที่กล่าวมาข้างต้นก็จัดอยู่ในกรอบแนวคิดนี้ด้วย

ในส่วนของมุมมองเชิงสัมพัทธ์ (Relativistic Perspective) มองว่าสังคมมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะระบุว่าพฤติกรรมใดจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ในสถานการณ์เหล่านี้การตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน ไม่มีกฎที่เป็นสากลหรือตายตัว แต่จะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ พฤติกรรมที่ถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนในสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมหนึ่ง อาจถูกมองว่าเป็นเรื่องไม่เสียหายในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง

พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลของการตีความและการตัดสินใจของคนในสังคม (Social judgement) เราไม่สามารถบอกได้จากลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมว่า พฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่เราจะบอกได้จากปฏิกิริยาของคนในสังคมที่มีต่อพฤติกรรมนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนหรือไม่นั้น จะไม่สามารถเป็นไปได้จนกว่าเราจะทราบความคิดและความรู้สึกของผู้คนเกี่ยวกับพฤติกรรมดังกล่าว (อ้างถึงใน ปะภาสี สุขทรศนี, 2536)

พฤติกรรมเบี่ยงเบนของวัยรุ่น

วัยรุ่น (Adolescence) คือ วัยที่อยู่ในระยะกำลังเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ อยู่ระหว่างวัยที่กำลังจะเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว จนถึงวัยที่จะเป็นผู้ใหญ่ หากพิจารณาตามช่วงอายุจะพบว่า มีการให้นิยามที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะเด็กแต่ละคนจะเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นไม่พร้อมกัน เป็นเพียงโดยประมาณเท่านั้น เช่น Herlock (1965 : 27 – 28) ได้แบ่งวัยของวัยรุ่นไว้ ดังนี้

- วัยก่อนวัยรุ่น (Pre – Adolescence)	อายุ 10 – 12 ปี
- วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence)	อายุ 13 – 16 ปี
- วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence)	อายุ 17 – 21 ปี

นักจิตวิทยาชาวอเมริกันคือ ลูเอลลา โคล (อ้างถึงใน สุชา จันทรเอม, 2521 : 18 – 19) ได้แบ่งวัยของวัยรุ่นไว้ดังนี้

- วัยก่อนวัยรุ่น (Pre – Adolescence)	หญิง 10 – 13 ปี ชาย 13 – 15 ปี
- วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence)	หญิง 13 – 15 ปี ชาย 15 – 17 ปี
- วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence)	หญิง 15 – 18 ปี ชาย 17 – 19 ปี
- วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence)	หญิง 18 – 21 ปี ชาย 19 – 21 ปี

ในด้านสภาพร่างกาย วัยรุ่นมีอัตราการเพิ่มอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านของส่วนสูงและน้ำหนัก ทางด้านอารมณ์ วัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรง อารมณ์บั่นทึง ควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยได้ และมักมีอารมณ์ค้าง (R.E. Muss, 1962 : 34)

สำหรับทางด้านสังคมของเด็กวัยรุ่นนั้น จะมีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ เด็กวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนจนเป็นที่ยึดเพื่อนเป็นหลัก และเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ (อ้างถึงใน ปะภาสี สุขทรศนีย์, 2536)

การใช้ยาเสพติดติดในหมู่วัยรุ่นเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วง 2 ทศวรรษหลัง ทำให้มีการศึกษาเรื่องการใช้ยาเสพติดในหมู่วัยรุ่นกันมาก สำหรับประเทศไทย นายแพทย์ วิชัย โปษยาจินดา (2526) แห่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาปัญหายาเสพติดให้โทษ โดยศึกษาผู้ต้องโทษในทัณฑสถานกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี และส่วนใหญ่เริ่มติดยาเมื่ออายุ 15 – 19 ปี

เทพพนม เมืองแมน (2539) ได้กล่าวในรายงานการศึกษาวิจัยอิทธิพลภูมิหลังของครอบครัวที่มีต่อการเสพยาเสพติดของเยาวชน ในกรุงเทพมหานคร ว่าผู้เสพยาเสพติดมักเป็นวัยรุ่นหรือเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและรุนแรง ไม่สนใจต่อการเรียน ว่างซึม

จากการสำรวจสภาพผู้ติดยาเสพติดในชุมชนแออัดคลองเตย พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16 – 19 ปี และมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่ยากจน ไม่มีเวลาให้กับลูก เพราะต้องทำงานนอกบ้าน เมื่อลูกมีปัญหาที่ไม่สามารถปรึกษาใครได้ ก็จะไปมั่วสุมกับเพื่อนในเวลากลางคืน เช่น ตามตู้เพลง ตามวินมอเตอร์ไซด์ กลุ่มของผู้ติดยาเสพติดนี้จะมีสภาพจิตใจที่อ่อนแอ รักเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน ไม่เคารพผู้ใหญ่ และมีพฤติกรรมก่อวุ่นในชุมชน (อ้างถึงใน ปัจจิมา นิตยสาร, 2539)

ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ทวีพันธ์ สิริพันธ์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ การมีทักษะคิด และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในตำบล สามเสน พญาไท และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างด้านระดับชั้น สาขาวิชาที่เรียน เพศ และรายได้ของครอบครัวกับระดับความรู้เรื่องยาเสพติดแต่ละชนิด และประสมการณ์การใช้ยาเสพติดแต่ละชนิด ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่ง เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเล่นการพนัน สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ที่ทำเป็นประจำไม่เกินร้อยละ 20 มากกว่าหนึ่งครั้งมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแหล่งความรู้ที่สำคัญคือ โรงเรียน หนังสือและสิ่งพิมพ์ เพื่อน นิทรรศการ วิทยุ โทรทัศน์ ระดับชั้นของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญ 6 ชนิด คือ ผีน มอร์ฟิน เฮโรอีน แอลเอสดี ทินเนอร์และไบกระท่อม เพศของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญ 4 ชนิด คือ มอร์ฟิน เฮโรอีน กัญชา ทินเนอร์ ระดับชั้นของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญ 3 ชนิด คือ ผีน เฮโรอีน และไบกระท่อม สายวิชาของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการเคยใช้ยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 คือ ผีน เฮโรอีน กัญชา เหล้าแห้ง แอมเฟตามีน ยานอนหลับ ทินเนอร์และไบกระท่อม

ประเสริฐ ดับสกุล (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการใช้สารเสพติดและทักษะคิดเกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2533 เพื่อศึกษาลักษณะของพฤติกรรมการใช้สารเสพติด และทักษะคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด 9 ชนิด เพื่อศึกษาแนวโน้มของปัญหาการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้แบบสอบถามกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายสามัญและสายอาชีพจากทุกสังกัด จำนวน 5,715 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 5 คน ใน 100 คน เคยใช้สารเสพติดมาแล้ว 1 ชนิด เหล้าและบุหรี่เป็นสารเสพติดที่มีผู้เคยใช้มากที่สุด ส่วนยาเสพติดประเภทผิดกฎหมาย เช่น สารระเหย กัญชา ยากระตุ้นประสาท พบว่า นักเรียนสายอาชีพใช้มากกว่าสายสามัญ และพบในเมืองมากกว่าในชนบท ในสังกัดเอกชนมากกว่ารัฐบาล ส่วนมากเชื่อว่าการใช้กัญชา สารระเหยและยากระตุ้นประสาทเป็นอันตรายน้อย ความรู้ที่ได้รับส่วนใหญ่ได้จากการเรียนในชั่วโมงวิชาสุขศึกษา

อำไพ สวัสดิพงษ์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน และเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดตามตัวแปรประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ประเภทวิชาพาณิชยกรรม และที่เปิดสอนทั้งประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากครูผู้รับผิดชอบที่เป็นหัวหน้าการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 233 คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งในด้านการให้ความรู้มีปัญหายุ่งยากในระดับปานกลางด้านการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการป้องกันยาเสพติด และการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนพัฒนาตนเองมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบปัญหารายด้านแล้ว พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กองวิชาการและวางแผน สำนักงาน ป.ป.ส. (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาและการสำรวจสภาพปัญหาและยาเสพติด ในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ยาเสพติดและปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งทราบถึงทรัพยากรในกรุงเทพมหานครกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้แบบสอบถามกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนแออัด ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ 1,569 ตารางกิโลเมตร เป็นที่รวมทางการศึกษาที่ใหญ่ มีบริการทางสาธารณสุขทั้งภาครัฐและเอกชน สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นลักษณะชุมชนเมืองที่มีการขยายอย่างรวดเร็ว มีสถานบันเทิงกระจายอยู่ทั่วไปตามเขตต่างๆ เป็นจำนวนมาก มีชุมชนแออัดเป็นจำนวนมากและในชุมชนแออัดมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดต่างๆ อยู่ด้วย ซึ่งการแก้ปัญหายาเสพติดควรที่จะต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน ของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งทางกรุงเทพมหานครมีแหล่งทรัพยากรที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่กรุงเทพมหานครได้จำนวนไม่น้อย

ทองอินทร์ วงศ์สาธิต (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อต้านยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษา และประชากรวัยแรงงาน เพื่อศึกษาสัดส่วนผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อต้านยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษาและประชากรวัยแรงงาน ศึกษาวิธีการและช่องทางที่ได้รับข่าวสารการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษาและประชากรวัยแรงงาน และศึกษาปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อต้านยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษาและ

ประชากรวัยแรงงาน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างกับนักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา กลุ่มละ 2,280 คน และเยาวชนนอกสถานศึกษา และประชากรวัยแรงงาน จำนวน 780 คน จากทั่วประเทศ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทดสอบค่าที (T – test) และค่าเอฟ (F – test) ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติต่อยาเสพติดในระดับมาก สื่อมวลชนที่ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลมากที่สุดคือ โทรทัศน์

ธวัชชัย ไทยเขียว (2536) ได้ทำการศึกษาสาเหตุของการเสพยาเสพติด พบว่า ผู้สูดดมสารเสพติดครั้งแรก ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยประมาณ 14 – 15 ปี มีที่พักอาศัยในชุมชนแออัด และส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ย่ำแย่ หรือบิดามารดาเสียชีวิต ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดที่พึ่งและขาดความผูกพันกับครอบครัว จนหันไปใช้สารเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2538) ได้ศึกษาความต้องการ ปัญหา กิจกรรม และใช้เวลาของเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัด ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 6 – 25 ปี ใน 4 ชุมชน คือ ชุมชนสามัคคีธรรม ชุมชนลับแล ชุมชนเชื้อเพลิงพัฒนา และชุมชนรัชฎาภิเษก พบว่า ส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนมีปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น มีเวลาว่างมาก และส่วนใหญ่ใช้เวลาไปในทางที่ไร้ประโยชน์ และยังมีเด็กในวัยเรียนอีกมากที่ยังไม่ได้รับการศึกษาในภาคบังคับ จึงควรที่จะต้องมีการปรับปรุงทั้งในด้านโภชนาการ ที่อยู่อาศัย การศึกษา การหากิจกรรมให้กับเด็ก และให้ความรู้กับบิดามารดา เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลให้เด็กและเยาวชนห่างไกลจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

นพพร พาณิชสุข (2538) ได้ทำการวิจัย อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการใช้ยากระตุ้นประสาทแอมเฟตามีนของเด็กวัยรุ่น พบว่า ปัญหาและสาเหตุในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการใช้ยากระตุ้นประสาทแอมเฟตามีน จากสภาพครอบครัวที่ย่ำแย่ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น ขาดที่ปรึกษา ทำให้เด็กเกิดความสับสน ขาดที่ยึดเหนี่ยวทางใจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมและการคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด จะทำให้เด็กถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย จนมีผลให้ใช้สารเสพติด

สมนึก ชัชวาล (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความผูกพันที่มีต่อสังคมกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ประกอบความผูกพันที่มีต่อสังคมจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด โดยองค์ประกอบในเรื่องความรู้สึกผูกพัน การยึดมั่นผูกพัน และ

ความเชื่อ จะมีคะแนนอยู่ในระดับสูง ในขณะที่องค์ประกอบเรื่องความเกี่ยวข้อง มีคะแนนในระดับต่ำ

นิรมล เปลี่ยนจรูญ (2530) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้กัญชาและสารระเหยของนักเรียนวัยรุ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร : การเรียนรู้ทางสังคม พบว่า การคบหาสมาคมหรือเข้าไปอยู่ในแวดวงของผู้ใช้กัญชาและสารระเหย มาจากการเลียนแบบ การให้ความหมายในการใช้ยาเสพติดในทางบวก การเสริมแรงในทางบวก ซึ่งมีผลต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียน

ลาดทองใบ ภูอภิรมย์ (2530) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของครอบครัวในการป้องกันยาเสพติด โดยใช้กลุ่มตัวอย่างมาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยทางครอบครัวโดยเรียงลำดับความสำคัญดังนี้ การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักเอาใจใส่ และทัศนคติของเด็กต่อการควบคุมการรับชมวิทยุและโทรทัศน์ของผู้ปกครอง จะเป็นภูมิคุ้มกันการันการใช้ยาเสพติดของเด็ก 3 ด้าน คือ ปริมาณความใกล้ชิดกับยาเสพติด ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุการติดยา และปริมาณการชักจูงจากเพื่อน

ประไพศรี ช่อนกลิ่น (2530) ได้ศึกษาวิจัย การป้องกันปละควบคุมการใช้สารเสพติดในนักเรียนที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหาในโรงเรียนมัธยม 6 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการเก็บข้อมูลจากนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ที่มีปัญหา จำนวน 42 คน พบว่า เด็กทั้งหมดมีการใช้สารเสพติดประเภทสารระเหยและทั้งหมดเป็นเพศชาย โดยมีอัตราการเสพเมื่อเทียบกับระดับชั้นได้ดังนี้ ม.1 ม.2 ม.3 คิดเป็นร้อยละ 4.35, 43.48 และ 52.17 ตามลำดับ และเมื่อได้มีการอบรมให้ความรู้ ให้คำปรึกษากับผู้ปกครองของเด็กที่มีปัญหาทั้ง 42 คน พร้อมกับได้มีการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน เมื่อเวลาผ่านไปพบว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กกลุ่มนี้ลดลง คือ มีการหยุดใช้สารเสพติดถึงร้อยละ 60.87

อุบลวรรณ ประมวลรัฐการ (2532) ได้ศึกษาวิจัย ตัวแบบสมมติฐานการใช้ยาหรือสิ่งเสพติดในวัยรุ่น ทดสอบเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยใช้แบบสมมติฐานที่ประกอบด้วย 6 มโนทัศน์ คือ การใช้ยาหรือสิ่งเสพติดในวัยรุ่น การคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด ความเชื่อในค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ความยึดมั่นผูกพันต่อการกระทำที่สังคมยอมรับ ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา ซึ่งใช้การทดสอบ 2 ขั้นตอน โดยใช้เทคนิคคิวอิวิเคราะห์ คือ รวมประเภท

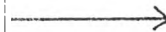
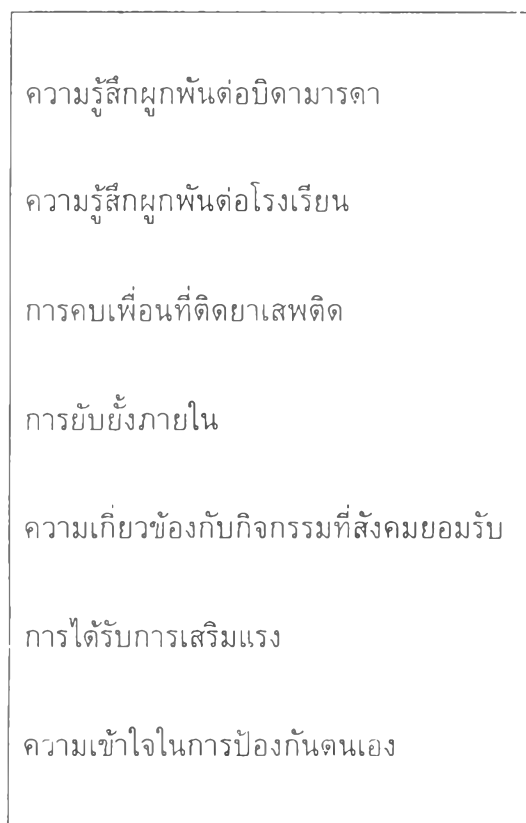
ของยาเสพติด และแยกประเภทของยาเสพติดออกจากกัน พบว่า การทดสอบตัวแบบโดยรวมประเภท จะเห็นว่าการคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด ความยึดมั่นผูกพันต่อการกระทำที่สังคมยอมรับ ความเชื่อในค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ยาเสพติด และการทดสอบโดยแยกประเภทของยาพบว่า ตัวแบบที่สร้างขึ้นสามารถอธิบายการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นมากที่สุด รองลงมาคือ กัญชา และแอลกอฮอล์

เสริน ปุกณะหิตานนท์ (อ้างถึงใน ปะภาสี สุขทรศนีย์, 2536) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดให้โทษในประเทศไทย และปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนนักศึกษา จำนวน 6,079 คน ร้อยละ 89.1 เป็นนักเรียนนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 17.8 เคยใช้ยาที่ผิดกฎหมายหนึ่งชนิดหรือมากกว่านั้น ร้อยละ 56.1 เป็นผู้ทดลองเสพ ร้อยละ 5.1 เคยผ่านการเสมาแล้ว แต่พยายามอย่างที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ยาที่ผิดกฎหมายในวันข้างหน้า ผู้ที่เลิกเสพยาไม่ว่าชนิดใดโดยเด็ดขาด ร้อยละ 8 ผู้ที่ติดยาเสพติดมีเพียง ร้อยละ 3 อัตราการใช้ยาเสพติดจะสูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้นไป แต่จะลดลงในระดับการศึกษาชั้นสูง การใช้ยาเสพติดมีมากในกลุ่มชนชั้นสูงกว่าขึ้นไป ความรู้ความเข้าใจในครอบครัวและการมีบิดามารดาที่ใช้ยาเสพติดที่ผิดกฎหมายมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับปัญหา การใช้ยาเสพติดของนักเรียนและเยาวชนในละแวกบ้าน และความสัมพันธ์อันเห็นห่างจากครอบครัว เช่น ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา นักเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน มักกลายเป็นผู้ใช้ยาเสพติดได้มากกว่าพวกที่เรียนแล้วได้ผล ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าผู้เสพยาเสพติดจะกระทำความผิดทางกฎหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งยาเสพติด หรือมียาเสพติดไว้ตลอดเวลา นักเรียนนักศึกษา รวมทั้งสมาชิกในครัวเรือนที่ใช้ยาเสพติดมักเคยประสบกับความสะเทือนใจอย่างรุนแรงมากกว่าผู้ไม่ได้เสพ ผู้ที่เลิกใช้สารเสพติดได้ให้เหตุผลว่ากลัวติดยา และได้เสพยาจนเป็นที่น่าพอใจแล้ว พบว่า การใช้สารเสพติดต่อไปหลังจากที่ได้ลองแล้วเพราะอิทธิพลจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเกิดจากความพอใจหรือเห็นประโยชน์โดยตรงของยาเสพติด นักเรียนนักศึกษาและสมาชิกในครัวเรือนที่ใช้ยาเสพติด มักจะมีประสบการณ์กับกัญชาเป็นครั้งแรก ผู้ใช้ยาเสพติดให้โทษส่วนมากจะมีเพื่อนสนิทที่ใช้ยาเสพติดด้วย บิดามารดาไม่ทราบเรื่องการยาเสพติด โดยเฉพาะในกลุ่มที่ทดลองเสพ เกือบครึ่งหนึ่งของบิดามารดาที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับปัญหานี้ ผู้ที่ใช้ยาเสพติดจะไม่ถือว่าผู้ใช้ยาเสพติดคนอื่นๆ มีอะไรที่ต่อยกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้ ความอยากรู้อยากเห็นหรืออยากลองเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุด ส่วนใหญ่จะวิตกกังวลการใช้ยาเสพติดถ้ามีเพื่อนใช้ยาเสพติดจะพยายามชักจูงให้เสพเซโคแนล ซึ่งนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่นักเรียนนักศึกษาและเยาวชน นักเรียนนักศึกษาจะเริ่มมีประสบการณ์กับยาประสาทหลอนมาก่อน

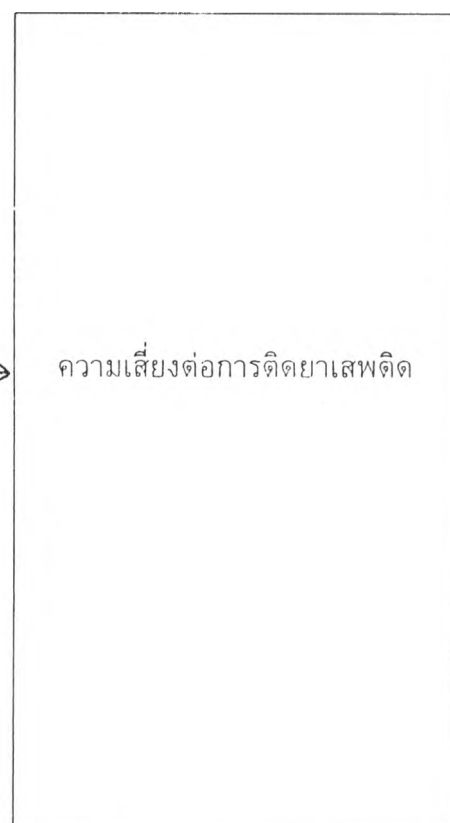
กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด 7 ตัว ได้แก่

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานการศึกษา

จากกรอบแนวความคิด ทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น สามารถตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรอบของปัจจัย 7 ตัว ได้แก่

1. ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา
2. ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน
3. การคบเพื่อนที่ติดยาเสพติด
4. การยับยั้งภายใน
5. ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ
6. การได้รับการเสริมแรง
7. ความเข้าใจในการป้องกันตนเอง

ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงจะตั้งสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดของนักเรียน ตามแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วดังนี้

- สมมติฐานที่ 1 นักเรียนที่มีความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดาสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดต่ำ
- สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียนสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดต่ำ
- สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่คบเพื่อนที่ติดยาเสพติดสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดสูง
- สมมติฐานที่ 4 นักเรียนที่ได้รับการยับยั้งภายในสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดต่ำ
- สมมติฐานที่ 5 นักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดต่ำ
- สมมติฐานที่ 6 นักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดสูง

สมมติฐานที่ 7 นักเรียนที่มีความเข้าใจในการป้องกันตนเองสูง จะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดต่ำ

นิยามศัพท์

ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำๆ กัน ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม เป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือนานติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทั้งทางร่างกายและจิตใจหรือจิตใจเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังอาจต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง และเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพยาจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจหรือเฉพาะทางด้านจิตใจเกิดขึ้นกับผู้เสพนั่น

ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีความใกล้ชิด เชื่อฟังรักใคร่นับถือ และเห็นถึงความคาดหวังของบิดามารดา ตลอดจนรับเอามาเป็นแบบอย่างในการยึดถือปฏิบัติ

ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีความรู้สึกเคารพนับถือ เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู รู้สึกใส่ใจต่อโรงเรียนและผลการเรียน รวมไปถึงความรู้สึกสนุกสนานเมื่ออยู่ในโรงเรียน

การคบเพื่อนที่ติดยาเสพติด หมายถึง การที่นักเรียนมีการเรียนรู้โดยการปฏิบัติสัมพันธ์หรือมีการกระทำระหว่างกันกับเพื่อนที่ติดยาเสพติด และมีความแตกต่างกันในเรื่องของความถี่ ระยะเวลา ลำดับก่อน หลัง และความเข้มข้นในความสัมพันธ์จนเกิดการกระทำผิดที่ละเมิดกฎหมายร่วมกัน

การยับยั้งภายใน หมายถึง ระดับความสามารถของนักเรียนในการควบคุมตนเองกับการมีความยับยั้งชั่งใจให้ตัวเองห่างไกลจากยาเสพติด ระดับความรักความอบอุ่นในครอบครัว การอบรมสั่งสอนของครอบครัวและโรงเรียนในเรื่องของศีลธรรมจรรยา หรือการมีค่านิยมทางสังคมที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น เล่นกีฬา เล่นดนตรี หรือจัดตั้งกลุ่มสันติภาพต่าง ๆ เป็นต้น

การได้รับการเสริมแรง หมายถึง ระดับความบ่อยครั้งที่ได้รับผลดีจากการกระทำผิด เช่น การได้รับการยกย่องชมเชยจากเพื่อนว่าเป็นฮีโร่ เป็นต้น

ความเข้าใจในการป้องกันตนเอง หมายถึง ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติตลอดจนความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อปัญหายาเสพติด ในการระมัดระวังและรักษาตนเองไม่ให้เกิดเป็นทาสของยาเสพติด

ความเสี่ยงในการติดยาเสพติด หมายถึง การที่นักเรียนมีโอกาสในการติดยาเสพติด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และสิ่งยั่วยุในสังคมที่จะนำไปสู่การติดยาเสพติดหรือไม่ติดยาเสพติดของนักเรียน

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาในชุมชนแออัดคลองเตย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น